ISSN 977-130542400-6

Turán

İLİM FİKİR VE MEDENİYET DERGİSİ SAYI 11 / 2010

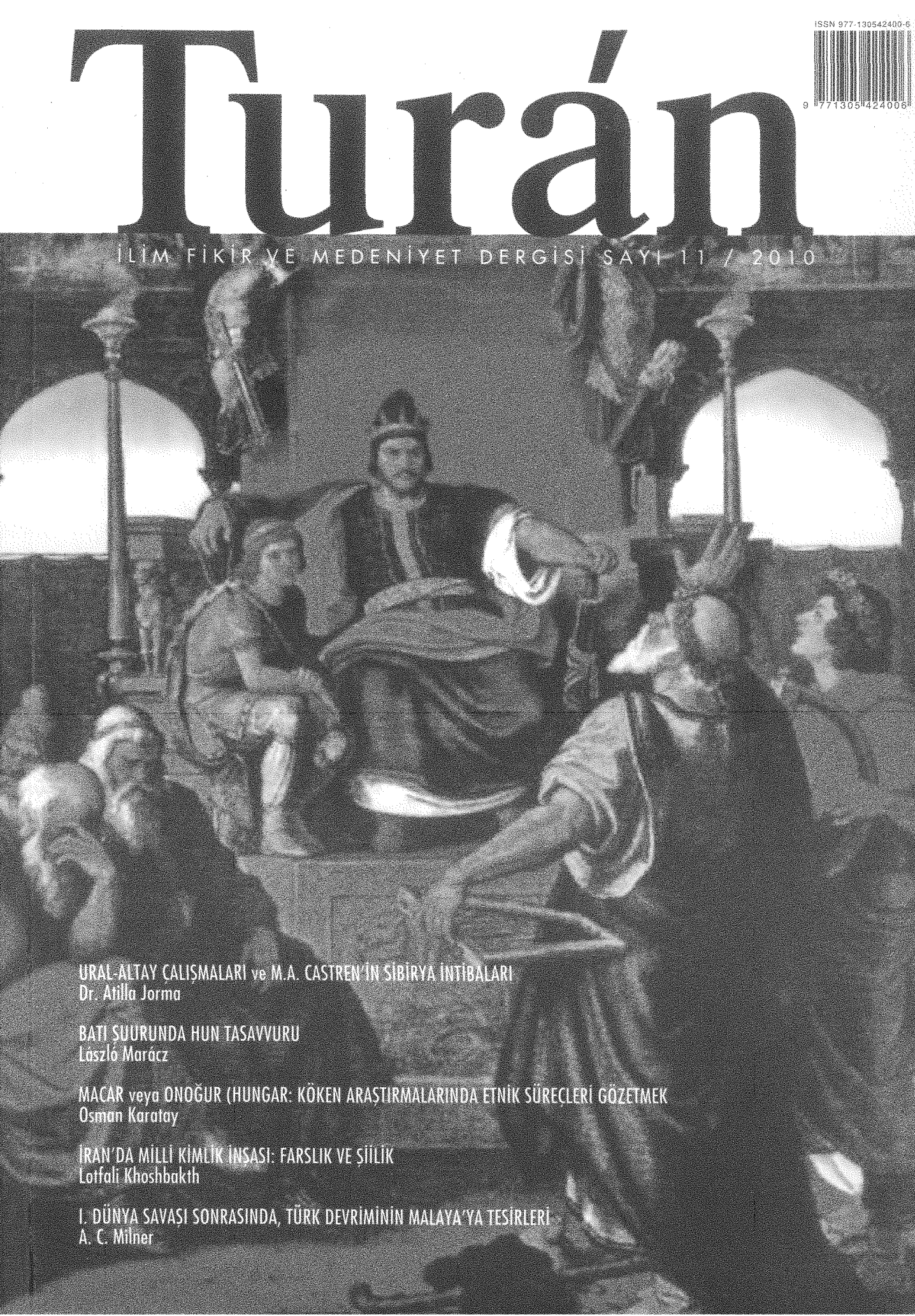

URAL-ALTAY ÇALIŞMALARI ve M.A. CASTREN'İN SİBİRYA İNTİBALARI
Dr. Atilla Jorma

BATI SUURUNDA HUN TASAVVURU
László Marácz

MACAR veya ONOĞUR (HUNGAR: KÖKEN ARAŞTIRMALARINDA ETNİK SÜRECLERİ GÖZETMEK
Osman Karatay

İRAN'DA MİLLİ KİMLİK İNŞASI: FARSLIK VE ŞİİLİK
Lotfali Khoshbakth

I. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA, TÜRK DEVRİMİNİN MALAYA'YA TESİRLERİ
A. C. Milner

Turán 11

AKADEMİK İLİM, FİKİR VE MEDENİYET DERGİSİ 2010/11

Turan Postası	III	
Batı Şuurunda Hun Tasavvuru: Tasvirler, Temsiller ve Medeniyet	1	László Marácz Çev. Kadir Yılmaz
Ural-Altay Çalışmalarında Altaycı M. A. Castrén'in Sibirya İntibaları	19	Dr. Atilla Jorma
Macar veya Onoğur (Hungar): Köken Araştırmalarında Etnik Süreçleri Gözetmek	27	Osman Karatay
Moğol İstilâsından Önce Türkistan'da Hıristiyanlık	35	V. V. Bartold Çev. D. Ahsen Batur
Doğu Türkistan Millî Mücadele Tarihinden Bir Portre: Osman Batur (1899-29 Nisan 1951)	59	Dr. Ömer Kul
Ziya Gökalp'ın Türk Milliyetçiliği	65	Arif Keskin
İran'da Milli Kimlik İnşası: Farslık ve Şiilik	73	Lotfali Khoshbakht (Davud Turan)
I. Dünya Savaşı Sonrasında, Türk Devrimlerinin Malaya'ya Tesirleri	81	A. C. Milner Çev.: Mehmet Özay
Hazar Denizinin Ekolojik Durumu ve Petrol Faktörü	91	Z. T. İmrani
Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi, Merkezî Bilim Kütüphanesinde Bilgi Arama Sistemlerinin Teşekkülüne Dair Bazı Hususlar	95	Zahide Rzayeva
XX. Yüzyılın Evvellerinde Bazı Azerbaycan Aydınlarının Türkçeye Bakışı	101	Zümrüt Şirinova
Azerbaycan Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık Arasında Kültürel İlişkiler	109	Ceyhun Alekber
İsmail Bey Gaspıralı'da İki Kavram: "Avrupa Medeniyeti ve Usul-i Cedid"	113	Mustafa Metintaş
Bir Ermeni Yazarın GözüylePan-Turanizm	123	Erol Cihangir

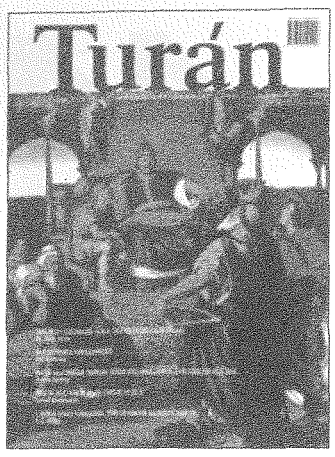

Turán/11

AKADEMİK İLİM, FİKİR VE MEDENİYET DERGİSİ
3. Dönem / Ekim 2010
Beher fiyatı, 15,00 TL.

ISSN
1305-4244

KAPAK
Hun Kralı Atilla önünde Roma heyeti

YAYIN TÜRÜ
YEREL SÜRELİ YAYIN

YAYIM HEYETİ

Şaban Teoman Duralı Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli
Orhan Kavuncu Ankara, Türkiye
Hakan Poyraz Sakarya Üniversitesi, Sakarya
Filoriau Farkas Amsterdam, Hollanda
Thierry Zarcone Paris, Fransa
Julia Barta Karczag, Macaristan
Danuta Chemilovvska Varşova Üniversitesi, Polonya
Özkul Çobanoğlu Hacettepe Üniversitesi, Ankara
Necati Gültepe İstanbul, Türkiye
Atilla Jorma Turku, Finlandiya
Metin Özarslan Hacettepe Üniversitesi, Ankara
Ersin Özarslan Gazi Üniversitesi, Ankara
Ali Fuat Örenç İstanbul Üniversitesi, İstanbul
Dr. Hilmi Özden Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
K. Veli Nerimanov Yeditepe Üniversitesi, İstanbul
László K. Marácz Amsterdam University, Hollanda
Rasim Ekşi İstanbul, Türkiye

Sahibi ve Yazışleri Müdürü
Doğu Araştırmaları Merkezi Adına
EROL CİHANGİR

Dış İlişkiler Sorumlusu
DERYA AYDIN

Editör
ÜMİT İSMAİLOĞLU

Redaktör
KADİR YILMAZ

İdare Merkezi
Doğu Araştırmaları Merkezi
Ticarethane Sokağı Tevfik
Kuşoğlu İşhanı No: 41/16
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 0212 520 27 19
Gsm: 0532 494 14 60

Teknik Hazırlık
İrfan Güngörür

Baskı
Ofis Yayın Matbaacılık
Güven Sanayi Sitesi B Blok No: 386
Tel: 0212 576 47 15
Topkapı/İstanbul

Yurtiçi Abonelik Bedeli
Yıllık 4 sayı 60 TL.

Yurtdışı Abonelik Bedeli
Yıllık 4 sayı 60 TL.
Avrupa 60 Euro
ABD 70 Dolar

İş Bankası (Euro Hesabı) IBAN:
TR28 0006 4000 0021 0853 2863 84

Erol Cihangir adına;
Garanti Bankası (TL Hesabı) IBAN:
TR64 0006 2000 1660 0006 6875 68

Posta Çeki
5861498

bilgi@turanjeopolitigi.com

Turán Dergisi, Doğu Araştırmaları Merkezi tarafından Düşünce, Fikir ve Siyaset sahasında yayınlanan üç aylık bir dergidir. Dergide, içtimaî, beşerî, coğrafî, jeopolitik, ve tarihî ilimler yanında, derginin gündeme aldığı konularla, bu sahayla yakından ilgili olan araştırma, inceleme, tahlil ve mülâkat yazılarına yer verilir. Yazıların muhtevasından yazarları sorumlu olup, gönderilen yazılar yazarına aittir. Yazıların değerlendirilmesi yayın kuruluna ait olup, yazıların yayınlanıp yayınlanmaması kurulun tasarrufundadır. Dergiye gönderilecek yazıların daha önce bir yerde yayınlanmamış olması gerekir. Gönderilen yazılar, yayın kurulu tarafından incelendikten sonra bir ay içinde yazarına yayınlanıp yayınlanmayacağı bildirilir. Gönderilen yazıların iki nüsha olarak, Microsoft Word dosyası olarak kaydedilmiş disket veya **bilgi@turanjeopolitigi.com** e/posta adresine gönderilmesi gereklidir. Yazılarda sosyal bilimlerde kullanılan **APA referans sistemine** uyulmasına itina gösterilmesi gerekir. Gönderilen makalelerin 150-200 kelimelik Türkçe özetleriyle, yazıların muhtevasını belirleyen üç anahtar kelimenin tesbit edilerek ilave edilmesi gerekmektedir. Yazılarda uydurukca kelime kullanılmaması ve özellikle ingilizce özet gönderilmemesi rica olunur.

www.turanjeopolitigi.com

Bu dergi
Atilla Ayva'nın
katkılarıyla yayınlanmaktadır.

Un Portrait dans l'histoire de combat de Turkistan Orientale: Osman Batur

Dr. Ömer Kul

Osman Batur est toujours une personanage le plus discute parmis les autres dans l'histoire de Turkistan Orientale malgre qu'il a passe 60 annes depuis sa execution. Apres l'occupation de Turkistan orientale par le regime communiste Chinoise, Osman Batur soyant le leader de la derniere grande resistance indepandance contre la Chine, avait execute en 1951 apres l'arrestation par les forces chinois. L'aspect le plus import de ce combat de milliers des turcs de Turkestan Orientale vivant leur propre patrie comme des esclaves se presente et se propagande comme les provocations des agents emperialistes et des activites terroristes par le regime chinoise comme d'habitude.

Mots Clés: Osman Batur, Turkestan Orientale, Le régime Chinoise

Le Nationalisme turc propre a Ziya Gökalp

Arif Keskin

Pendant la durée de formation intellectuelle et idéologique du nationalisme turc, Ziya Gökalp possède une position propre à lui-même. Gökalp se considère comme l'un et le premier le plus important effort pour systématiser le nationalisme turc. Gökalp a une grande contribution au nationalisme turc, en systématisant des idées divers des nationalistes turc sur les questions problématiques comme Islam, Occident, Civilisation, Culture, Nation, Communauté, Histoire et en transformant à une action idéologique systématisé pendant le processus de la formation comme une idéologie. A partir de ce point, La compréhension de Ziya Gökalp est obligatoire pour étudier le nationalisme turc profondément, sagement, complètement. Cet étude que vous avez dans vos mains a polarise sur Ziya Gökalp dans la voie de compréhension du nationalisme turc. Le but de l'étude est d'examiner la théorie du nationalisme turc auquel ses concepts se sont formes par Gökalp dans le cadre description idéologique du Turquisme pour designer ces notions et auquel il les a construit sur.

Mots Clés: Ziya Gökalp, Nationalisme Turque, Systématisation

La Création de l'identité nationale en Iran: Réciprocité Persique et Chiisme

Lotfali Khoshbakht (Davut Turan)

Iran est aussi L'un des états qui a une histoire complexe dans le domaine politiques et ethnique parmi les états en Moyen-Orient aussitôt son histoire. Iran avec sa propre structure aussi est en train de vivre plusieurs dualité ensemble lors de la création de Nation modern. Mais, Malgré tous, la protection de l'identité Iranien est au première range parmi les particularités que Iran insiste sensitive ment a protéger. L'un des deux le plus important point dans la création de l'identité Iranien et la continuation d'idéologie officielle dominant est le langage persan et L'autre est de Chiisme, école nationale Iranien. Ces deux points en même temps est en train d'utiliser pour faire Persan les ethnicités qui vivent en Iran.

Mots Clés: L'identité National, Iran, Persan et Chiisme

Les Efficaces des révolutions turques sur Malaisie après la terminaison de 1 ère guerre mondiale

A. C. Millner • Çev. Mehmet Özay

Les activités révolutionnaires sur la modification d'identité dans le régime républicain fonde par Mustafa Kemal après la terminaison du 1ère guerre mondiale, a cause des discussions intensives. Surtout, les discussions intensifiant sur l'annulation du Khalifat et la lutte contre Impérialisme a cause des dispersions politiques dans les communautés musulmanes de l'Inde et celles de Malaisie et L'Indonésie ou se situent dans le sous-continent de l'Inde. A la suite des propagandes de l'impérialisme britannique qui vise la continuité de ses colonies en qualifiant les révolutions turque comme infidélité, incroyance, Sukarno a réalisé la naissance de communauté Malaisien indépendante et modern en choisissant la voie de révolution nommée « la façon turque» de Mustafa Kemal.

Mots Clés: Les communautés musulmans de l'Inde et celles de Malaisie, La poste Khalifat, Mustafa Kemal

Situation environnementale de la Mer Caspienne et le facteur pétrole

Z. T. İmrani

La mer Caspienne s'occupe une place particulière dans l'économie de la République d'Azerbaïdjan. Les zones côtières de la mer Caspienne est très développé par l'exploitation de pétrole et de gaz et les autres domaines concernés. Les réserves de pétrole de la mer Caspienne est plus que 200 milliards de barils, ça veut dire que la région Caspienne est deuxième dans le monde après le Moyen-Orient dans la production des hydrocarbures.

L'un des problèmes le plus important de la mer Caspienne c'est la pollution de l'eau et la destruction environnementale. Les principales sources de pollution de la mer Caspienne par les hydrocarbures sont les suivants: l'exploration et l'exploitation des gisements de pétrole, le transport de produits pétroliers, les différents gisements pétroliers qui font la pollution, la montée du niveau de l'eau de mer oú le derrick restent sous l'eau.

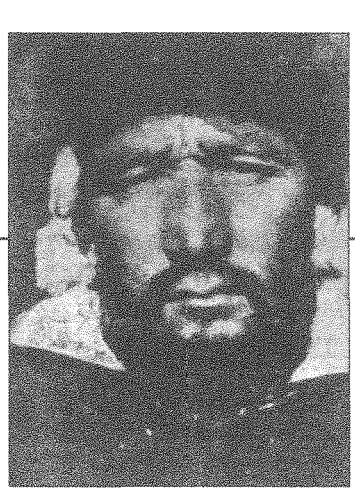

Doğu Türkistan Millî Mücadele Tarihinden Bir Portre:

Osman Batur

(1899-29 Nisan 1951)

Dr. Ömer Kul

İdamının üzerinden atmış yıl geçmesine rağmen, Doğu Türkistan tarihinde en çok tartışılan isimlerden biri halâ Osman Batur'dur. Doğu Türkistan'ın komünist Çin rejimi tarafından işgâl edilmesi üzerine, Çin'e karşı son büyük istiklâl direnişinin lideri olan Osman Batur, 1951'de Çin güçleri tarafından yakalanıp idam edilmiştir. O zamandan, günümüze kadar Doğu Türkistan mücadelesi devam etmektedir. Ancak ilginç olan tarafı, Çin rejimi, kendi ana vatanlarında esir olarak yaşayan milyonlarca Doğu Türkistan Türkünün bu mücadelesini, geçmişte olduğu gibi, bu gün de emperyalist ajanların kışkırtmaları ve terörist faaliyetler olarak propaganda yapmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler
Osman Batur, Doğu Türkistan, Çin rejimi

Doğu Türkistan tarihinin önde gelen ve en çok tartışmalı liderlerinden Osman Batur İslamoğlu, 29 Nisan 1951 tarihinde[1] şehit edilmesinden sonra 1950 ve 60'lı yıllarda Çin Komünist Partisi'nin propaganda kampanyalarında yaşamaya devam etmiştir. Kazakistan'ın 1991 yılında bağımsızlığına

[1] Baymirza Hayit, **Komünizm ve Türk Dünyası**, s. 52; Alptekin, **Doğu Türkistan Dâvâsı**, s. 290; **Doğu Türkistan**, DTGD Yay., İstanbul t.y.; Gayretullah, **Altay Kartalı**, s. 91-92; a.mlf., **Altaylar'da Kanlı Günler**, s. 160; a. mlf., "Osman Batur ve Millî Mücadelesi", s. 19, 33, 38; Kurban, a.g.m. s. 81; Forbes, **a.g.e.**, s. 471; Çandarlıoğlu, **Özgürlük Yolu**, s. 14; Lias, **Kazakh Exodus**, s. 180, 84; Boorman-Howard, **a.g.e.**, C. III, s. 47; Dreyer, a.g.m., s. 156; Yang I-fan, **a.g.e.**, s. 75-79; Bush, **a.g.e.**, s. 269-270; Şaşıhüseyinoğlu, a.g.m., s. 9; Yesevî, a.g.m., s. 25; Roberts, a.g.m., s. 1., Arpacık, **a.g.e.**, s. 165. Linda Benson ("Osman Batur: The Kazak's Golden Legend", **The Kazaks of China Essays on an Ethnic Minority**, ed. Linda Benson-Ingvar Svanberg, Uppsala 1988, s. 141)'a göre Nisan 1951'in son günlerinde; Jack Chen'e göre (**a.g.e.**, s. 270) Osman Batur, Komünist birlikleriyle yapılan çatışmada öldürülmüştür. Zakenuli ("Çin Kaynaklarında Osman Batur", s. 45)'ye göre Osman Batur, 1 Mayıs 1951 tarihinde şehit edildi. Alptekin (**Esir Doğu Türkistan İçin-2**, s. 215-216)'e göre Osman Batur, 28 Nisan 1951 tarihinde Doğu Türkistan'ın merkezi Urumçi şehrinin Kızıl meydanında toplattırılan 90.000 kişinin huzurunda Doğu Türkistan'ın bir numaralı haini Burhan Şehidî'nin başkanlığı altında yapılan sözde alenî halk mahkemesinde, Doğu Türkistan'daki Kazakları temsilen Enver Cakulin, Osman Batur ve arkadaşlarını ithamla ölüm cezası talep etmiş ve bu babdaki hükmü müteakip infaz eylemiştir. Osman Batur'un 28 Şubat 1951 tarihinde idam edildiğini ifâde eden ve fotokopisi elimizde

kavuşmasından sonra da Osman Batur varlığı yeniden canlandırılmıştır.

Doğu Türkistan'da 1949-1959 yılları arasında asgari 7 büyük Kazak ve Uygur istiklal hareketi vuku bulmuştur. Çinli komünistler bu ayaklanmaları bastırabilmek ve Doğu Türkistan'daki işgâllerini haklı gösterebilmek gayesiyle Osman Batur'un şöhretini menfaatleri doğrultusunda kullanmaktan geri durmamışlardır. Çinli işgalciler Osman Batur'u 1949'dan günümüze, hatta gelecek onyıllarda da "*haydut, eşkıya, emperyalist casus ve Doğu Türkistan'daki masum halkı kendi keyfi için terörize eden bir kişi*" olarak tanıttılar ve tanıtmaya devam edeceklerdir. Kızıl Çin idarecileri, Doğu Türkistan'daki son Çin işgâlini haklı çıkarmak için Osman Batur'a bu gerçek dışı imajlar yakıştırmışlardı. Çinli komünistler Uygur ve Kazakları "*çağdaşlaştırmaya* (!)" ve onları Osman gibi haydutlardan kurtarmaya çalıştıklarını iddia etmektedirler. Çinli komünistler Osman Batur'u 1951'de kurşuna dizdiklerinde onu barış ve medeniyeti tehdit eden kirli ve tehlikeli bir haydut gibi gösteren resimlerini yayınlamışlardı. Osman Batur'un kurşuna dizilmesi olayından yüksek düzeyde propaganda etkisi meydana getirmek gayesiyle idamın her safhası plânlı olarak gerçekleştirilmişti. Çinliler tek başına infaz edilen bir diğer Kazak lideri Canımhan Hacı gibi Osman Batur'u tek başına değil, onu 25 kadar karşı devrimciyle birlikte infaz etmişlerdi. Bunun kanaatimce iki sebep için yapmışlardı. İlki; Osman Batur'un zamanın basın, yayın organlarında tek başına dikkat çekmemesini sağlamak, ikincisi ve daha da önemlisi etnik bir çatışmanın çıkmasının önüne geçmek içindi. Bu şekilde gazetelerde Osman Batur'un komünist askerlerce tek başına değil, devrim aleyhtarı diğer suçlularla birlikte infaz edildiği yazıldı. Bundan maksat, Çinli komünistlerin âdil ve eşit olduğu, etnik unsurlar arasında hiçbir ayrım yapmadığı kanaatini yaymak istemeleriydi. Yine komünistler aynı gaye doğrultusunda Osman Batur'un mahkemesine Çinli bir yargıç yerine Tatar asıllı Burhan Şehidi'yi atamışlardı. Mahkemeye Burhan Şehidi'nin seçilmesini de iki şekilde yorumlamak mümkündür. Bunlardan birincisi Osman Batur'un infazını Doğu Türkistandaki Türk asıllı halkların kendi aralarındaki bir meseleymiş gibi göstermek içindi. İkinci sebep ise, Osman Batur'un ölmesini sadece Çinlilerin değil, Kazaklar ve Uygurların da istediklerini yalanını göstermek içindi. Osman Batur mirasını Çinli komünistler menfaatleri doğrultusunda son olarak gazetelere suçlamaları ve sivil halkın maruz bırakıldığı acıları yayınlatmakla yerine getirmişlerdi. Gazeteler etnik bir isyan çıkmaması için, her etnik grubun kendi etnisitesindeki kişileri suçlamasına izin verilmiştir. Mesela sadece Kazak mağdurların Osman Batur'u suçlamasına ve sadece Çinli mağdurların Çinli mahkûmları suçlamasına izin vermişlerdi. Osman Batur'un plânlı ve her adımı hesaplanarak yapılmış mahkemesi de başından sonuna ve infazın gerçekleştirilmesine kadar basının ilgi odağı olmuştur. Dava, **The People's Daily** ve **Xin-jiang Daily** gazetelerinde ayrıntılı olarak yayınlanmıştır[2].

mevcut olan diğer bir çalışma da T. Koçyiğit, A. Kesici, A. Canaltay ve M. Engin tarafından 11 Aralık 1982 tarihinde Münih'te kaleme alınan "*Kuruluşunun 65. yıldönümü nedeniyle Bağımsız Alaş Orda Hükümeti ve Kazak Türklerinin Milli Liderlerinden Bazıları*" isimli çalışmadır. Altay (**a.g.e.**, s. 410)'a göre Osman Batur 28 Nisan 1951'de idam edilmiştir. **Türkistan Şehitleri** (s. 3, 44) adlı eserde Osman Batur, 28 Nisan 1951 tarihinde 90.000 kişinin gözü önünde büyük hakaretlere maruz bırakılarak şehit edilmiştir. Aynı eserin aynı sayfasında ise Osman Batur'un 4 Nisan'da çeşitli işkencelerle şehit edildiği yazılmaktadır. Osman Batur'un 28 Nisan 1951 tarihinde şehit edildiğini ifâde eden bir başka makale ise Hamit Göktürk'ün kaleme aldığı "Osman Batur İslâmoğlu" (s. 21) adlı çalışmadır. Kadirî (**a.g.e.**, s. 192), Çinlilere esir düşen Osman Batur, Canımhan Hacı ve diğer esirler Urumçi'ye götürülerek 1951 yılı Nisan ayında halk önünde kurşuna dizilerek şehit edildiğini kaydetmektedir. Zakenuli ise ("Osman Batur Kimdir" s. 3) Osman Batur'un 19 Nisan 1951 tarihinde "*devrim düşmanlığı*" ile suçlanarak ölüm cezasına çarptırıldığını belirtmekte ama infazın gerçekleştirildiği tarihi vermemektedir. M. Hâkim Kırımlı ("Osman Batur ve Dünya Kazaklarının Doğu Türkistan Sorunu", **Altay Kartalı Osman Batur**, haz. Hızırbek Gayretullah-Ahmet Türköz, DTGD Yay., İstanbul 2004, s. 69), Osman Batur'un 1 Mayıs 1951 tarihinde katledildiğini yazmaktadır. http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=904/04.09.2005 ve http://www.hurgokbayrak.com/yeni_sayfa_310.htm/04.09.2005; http://www.nihalatsiz.org/osman_batur.htm/04.09.2005 adlı internet sitelerinde ise Osman Batur önce kulakları daha sonra da kolları kesilmek suretiyle şehit edilmiştir.

[2] Roberts, a.g.m., s. 1, Arpacık, **a.g.e.**, 161 vd.

"*Haydut Osman*" imajı Çin komünistlerince Doğu Türkistan'a yerleştirilen Çinli göçmenleri yerleşik Kazak ve Uygur düşmanlığından korumak ve ellerinden gelen her şeyi Halk Kurtuluş Ordusu (Kızıl Çin Ordusu) eliyle yaptıklarını göstermek için de kullanılmıştır. Doğu Türkistan'da 1950'lerde Komünist Çin devlet idaresine ve göçmenlerine karşı birçok ayaklanma meydana gelmiştir. Komünist idare durumun farkında olarak yeni gelecek göçmenlerin can ve mal güvenliğini sağlamak düşüncesiyle yeni bir propagandaya ihtiyaç duymuştur. Bu gaye ile 1958 yılında, Osman Batur'u ele geçiren adam olarak ünlenen Kong Quing-yun tarafından yazılmış olan 8 sayfalık bir yazıyı yayınlamışlardı. Osman Batur'un kendisini ele geçiren komünist askerlerle karşılaştıramayacak kadar zayıf bir düşman olarak gösteren Kong Quing-yun'un bu yazısı Kızıl Ordu'nun başarılarını anlatan "**Zafer Yolu**" kitabında yayınlanmıştır[3].

Kong'un hikâyesi Godfirey Lias'ın **Büyük Kazak Göçü** adlı kitabında anlatılan Osman Batur'un ele geçirilmesi hikâyesinden çok farklıdır. Kong'un anlatımında Çinli askerler çok cesur ve çetin, Osman Batur ise düşmandan kaçan bir korkak gibi gösterilmiştir. Hikâye şöyledir: "*Osman Batur tam kaçmak üzere iken, Kong donmuş göl üstünde koşarak ona yetişir. Osman Batur ona ateş etmeye başlar, fakat inanılmaz bir şekilde çok yakın mesafeden 5 defa hedefi tutturamaz. Nihayet Kong, Osman Batur'u atıyla beraber yere devirir ve ikisi yerde mücadeleye girişirler. Tam Osman Batur, Kong'u yenmek üzere iken bir başka Çin askeri Liu Hua-lin yetişir ve Osman Batur'un yere düşmüş tüfeğini alır. Tüfeği Osman Batur'un göğsüne dayayınca, Osman Batur teslim olur ve bağlanarak Urumçi'ye götürülür*". Kong'un hikâyesini düşmanlarının zayıf ve normal Çinli askerlerin bile kolayca dövüp ele geçirilebileceğini göstermekten ibarettir şeklinde yorumlamak mümkündür. Gerçekte ise Kong ve Liu asker bile değildi. Kong, Kültür Eğitim Müdürü, Liu ise kamp müdürü idi. Bu hikâyenin amacı Doğu Türkistan'a yerleştirilen Çinli göçmenlerce okunarak Osman Batur gibi haydutların onlara asla zarar veremeyeceği ve Uygur-Kazak ayaklanmalarının Çin devleti tarafından kolayca bastırılabileceği fikrini beyinlerine yerleştirmekten ibaretti.

Doğu Türkistan'da empoze edilen Osman imajı yukarıdaki gibi iken, Doğu Türkistan haricinde Çin'in bütün diğer bölgelerindeki imaj ise çok daha değişik bir şekilde aktarılmıştır. Doğu Türkistan'ı hiç görmemiş Çin'in diğer bölgelerindeki Çinlilere, Doğu Türkistan'da Çinli olmayan azınlıklara iyi davranıldığı ve Doğu Türkistan'da değişik kökenli milletlerin bir arada uyum ve barış içinde birlikte yaşadıkları propagandası yapılmıştır ve hâlâ yapılmaya devam edilmektedir. Bu gaye ile Osman Batur'un mirası yine değiştirilerek kendi çıkarlarına kullanılmıştır. Çinli şair Wen Jie, 1959-1963 arasında Osman Batur hakkında "*İntikam Alevleri*" isimli bir şiir yazmıştır. Şiirde 1949-1951 arasında Kızıl Ordu'nun Kazak Türklerini kazanmak için gösterdiği iyi niyet anlatılmıştır. Wen şiirinde Doğu Türkistan dışında yaşayan Çinlilere pembe bir tablo çizerek, Doğu Türkistan'da etnik çatışmanın olmadığı, Çin yönetiminin ülkede çok hoşgörülü olduğuna inandırılmaya gayret edilmiştir. Şiir, Kazak ve Uygur ayaklanmalarının kendiliğinden değil, dış güçlerin fesat oyunlarıyla çıktığı görüşünü iddiasındadır. Kazak göçebelerin Çinli askerleri Hz. Muhammed gibi asil görerek hayranlık duydukları iddialarına yer vermektedir. Şiirde Osman, Kong gibi bir Çinli asker tarafından değil, kendi isteğiyle komünist Çin tarafına geçmiş ve bir Kazak Türk'ü tarafından yakalanmış olarak gösterilmektedir[4]. Aynen Osman Batur'un idam edil-

[3] Roberts, a.g.m., s. 1-2.

[4] Roberts, a.g.m., s. 2.

mesinde olduğu gibi, bu da etnik çatışma görüntüsünden kaçınmak için uydurulmuş yalanlardan bir tanesi olarak tarihî kayıtlara geçmiştir.

Çinli komünistler uluslararası medyada da Osman Batur'un mirasına cevap yetiştirmekten geri kalmamışlardır. Lias, 1950'lerin başında Türkiye'ye göç eden Kazakları ziyaret ettikten sonra yazdığı "**Büyük Kazak Göçü**" isimli kitabında Osman Batur'un Çin baskısına diren bir kahraman olduğunu ve Doğu Türkistan'daki Çin yönetimini şiddetle kınadığını yazmaktadır. Buna karşılık Çinliler, Çin Komünist sempatizanı İngiliz tarihçi Basil Davidson'u Doğu Türkistan'a davet etmiştir. 1957'de Lias'ın kitabından bir yıl sonra Davidson, **Turkestan Alive: New Travels in Chinese Central Asia** (London: Jonathan Cape, 1957)" isimli kitabını yayınlamıştır. Bu kitap Lias'ın kitabına doğrudan bir cevap olarak yazılmıştır. Davidson çalışmasında Doğu Türkistan'da Çin yönetimini pozitif, Osman Batur'u da hiçbir politik hedefi olmayan keyfi olarak adam öldüren bir bandit (haydut, eşkıya, terörist) gibi göstermiştir.

Mao döneminde (1949-1976) Çinli komünistler Osman Batur'u hep kötü propaganda gayesiyle, bilhassa Doğu Türkistan'da, kendi kontrol ve yönetimlerini sağlamlaştırmak için kullanmışlardır. Çin filmlerinde, hikâye ve romanlarında, kitap metinlerinde ve şiirlerinde Osman "*haydut*" olarak gösterilmiş, barışçı, çok etnikli bir ülke kurmak isteyen bütün etnik halklardan müteşekkil bir ittifak tarafından yenilgiye uğratılan kötü bir insan olduğuna komünist Çinlileri, Kazak ve Uygurları inandırmaya çalışmışlardır.

Osman Batur'un Türkiye'ye göç etmeyen, Doğu Türkistan'da yaşamaya zorla razı edilen çocuk ve torunlarının birçoğu Köktogay'da ikamet etmektedir. Onlarla görüşen Jeferson Roberts bölgede yaptığı çalışmalarda Osman Batur'un çocuklarından Şerdiman (1920-70), Niğmetullah (1924-1978) ve Nabi (1928-2000)'in hayat hikâyelerini öğrenmiştir. Osman Batur'un en yaşlı bu üç oğlu da babaların ölümünden sonra, Çin komünistleriyle mücadeleye devam etmişlerdir. 29 Nisan 1951'de Osman Batur'un Urumçi Halk meydanında 90.000 kişinin gözleri önünde kurşuna dizilmek suretiyle şehit edilmesinden sonra Şerdiman Osmanoğlu kardeşleriyle beraber Köktogay'a gidip, orada Çinli komünistlerle mücadeleye devam etmiştir[5]. Şerdiman, Duvkuang'da hapiste olan akrabalarının serbest bırakılmasını ve Köktogay'a da tekrar dönmek için Osman Batur'un naşını Çin Hükümeti'nden talep etmiştir. Bu talebi reddedilen Şerdiman, 18 ay daha Çinliler tarafından yakalanmaya çalışılmıştır. Şerdiman'ın Çin ordusuna karşı zafer üstüne zafer kazanması üzerine Çinliler, 1952 Eylülü'nde Şerdiman'a özgürlüğünü vermeyi kararlaştırmıştır. Çinliler, Osman Batur'un hapisteki akrabalarını da salıvermek zorunda kalmışlardı. Dahası Şerdiman ile kardeşlerine Osman Batur'un naşını Köktogay'da gömmek üzerine teslim etmişlerdi. Şerdiman ve kardeşlerine hükümette iş ve diğer akrabalarına yaşamaları için gerekli eşya ve yer temin edilmiştir. Fakat Çin gazeteleri Şerdiman'ın Çin ordusunu dize getirdiğini hiçbir zaman kabul etmemişlerdir. Onun yerine Şerdiman'ın aciz bir şekilde, âlicenap ve cömert (!) Komünist Parti politikalarını benimseyip hükümetin ateşkes şartlarını kabul ettiğini yazmışlardır. Meşhur Çinli gazeteci Chu An-ping, 1955'te Köktogay'ı ziyaret ettiğinde şunları yazmıştır: "*Şerdiman, geçmişte yaptıklarının hatalı olduğunu, yüce Komünist Partisi politikalarına döndüğünü, komünist hükümet için çalışacağını söylemiş ve bu amaçla yerel komünist partisi başkanına saygısını göstermek için bizzat ziyaret etmiştir*". Bugün bile Çinliler hâlâ 1952'de Şerdiman'ın Çin ordusunu mağlup ettiğini kabul etmezler. Aksine onun Çinlilere teslim olduğunu iddia ederler[6].

Şerdiman Osmanoğlu, 1960 yılında ailesiyle Gulca'ya taşınmış ve orada hükümet işinde çalışmaya başlamıştır. Lakin Doğu Türkistan'da Osman Batur'un neslinden gelenler için hayat bu kadar da kolay geçmesi beklenemezdi. Komünist Çin'de onlar "*eski iğrenç haydut Osman'ın kızları, oğulları*" diye nam salmışlardı. Mao döneminde böyle bir damga, sahipleri için en büyük lânet olarak gö-

[5] İsa Yusuf Alptekin, **Unutulan Vatan Doğu Türkistan**, Seha yay., İstanbul 1992, s. 162.

[6] Roberts, a.g.m., s. 2-3. Tyler (**a.g.e.**, s. 226), Şerdiman'ın 1953 yılına kadar mücadelesine devam ettiğini ifâde etmektedir. Millward (**a.g.e.**, s. 238) ise Kazak direniş hareketlerinin 1954 yılına kadar devam ettiği belirtmektedir.

rülmekteydi. 1951-1993 yılları arasında geçen 42 yıllık zaman diliminde Osman Batur'un soyundan gelen hiçbir kişi kendisiyle evlenmeye razı olacak bir eş bile bulamamıştır. İnsanlar çok kötü bir üne sahip bu aileye mensup birisiyle evlenmekten çok korkuyorlardı. Kültür Devrimi (1966-1976) yıllarında Osman Batur'un kabilesi tümüyle zulme maruz kalmıştır. Şerdiman, 1970 yılında hapiste ölünceye kadar (1967'de hapse atılmıştır), Niğmetullah ve Nabi halka açık bir şekilde dövülüp suçlanmış, aynı kabilenin diğer üyeleri de suçlanıp çalışma kamplarına sürülmüştür. Osman Batur'un türbe mezarı da yerel kızıl muhafızlarca yıkılıp harap edilmiştir[7].

Osman Batur'un torunlarının hayatı Kazakistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1990'lardan itibaren dikkate değer bir şekilde değişmeye başlamıştır. Onlar sık sık Doğu Türkistan'ı ziyaret etmekle kalmamışlar, dedeleri hakkında hikâyeler neşretmişlerdir. 2006 yılında bütün torunlar bir araya gelerek Osman Batur'un mezarını yenileme işini finans ettiler. 30 yıldan fazla bir süre harabe halinde bırakılan Osman Batur'un mezarı torunları tarafından yeniden yapılmıştır. Yerel Çinli yetkililer torunların mezarı yeniden inşâ etmesine karşı çıkmışlar ve onlara bu eski iğrenç haydudun mezarını niçin yeniden inşâ etmek istediklerini sormuşlardır. Fakat bütün zorlamalara karşın torunlar mezarın yeniden inşâ edilmesini kendileri finanse etmişler ve bir gün içinde mezarı kendi elleriyle tekrar ayağa kaldırmışlardı. Çinliler de buna engel olamamış ve artık mezarın inşasını umursamaktan vazgeçmişlerdi.

Sonuç

Osman Batur'un torunları Kazakistan'da Osman Batur'un mirasını anmak ve yaşatmak için Çin'den çok daha azla özgürlüğe sahiptirler. Son 20 yılda Osman Batur tekrar yeni bir millet ruhunun oluşmasına katkılar yapmış ve bu katkılarına devam etmektedir. Fakat bu sefer onun mirası 1950 ve 60'larda Çin'de kullanılan imajın tam aksi yönde terakkî göstermektedir. Son 20 yılda Türkiye, Almanya ve Çin'deki milliyetçiler, "*Osman Batur'un rolü*" üzerine çeşitli etkinlikler düzenleyip, yayınlar yaparak onun hatırasını kutlamışlardır. Önümüzdeki yıllarda Osman Batur insanların düşüncelerinde şu veya bu şekilde yaşamaya devam edecektir ve inanıyorum ki bu miras Doğu Türkistan'da bir milletin varolma mücadelesinde mihenk taşı vazifesini görecektir.

KAYNAKLAR

Alptekin, İsa Yusuf: *Doğu Türkistan Davası*, Marifet yay., İstanbul, 1981.

----------: *Esir Doğu Türkistan için-2, İsa Yusuf Alptekin'i Mücadele Hatıraları (1901-1949)*, (yay. haz. Ömer Kul), Berikan yay., Akara 2009.

----------: *Unutulan Vatan Doğu Türkistan*, Seha yay., İstanbul 1992

Altay, Halife: *Anayurt'tan Anadolu'ya*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, t.y.

Arpacık, Yusuf Ziya: *Osman Batur ve Asrın İbretli Olayları*, 1. Baskı, İstanbul, İlteriş Yayınları, 2009.

Benson, Linda: "Osman Batur: The Kazak's Golden Legend", *The Kazaks of China Essays on an Ethnic Minority*, ed. Linda Benson-Ingvar Svanberg, Uppsala 1988.

Boorman H. L.- Howard, R.C.: *Biographical Dictionary of Republican China*, Columbia UP, New York 1967.

Bush, R. C.: *Religion in Communist China*, Abingdon Press, NY 1970

Çandarlıoğlu, Gülçin, *Özgürlük Yolu, Nurgocay Bahadır'ın Anılarıyla Osman Batur*, DTV Yay., İstanbul 2006.

Doğu Türkistan, DTGD Yay., İstanbul t.y.

Dreyer, J. T.: "The Kazakhs in China" *Etnic Conflict in International Relations*, (ed. Astri ve diğ.), s. 146-177, Praeger, NY 1977.

[7] Roberts, a.g.m., s. 3.

Forbes, A. D. W.: *Doğu Türkistan'daki Harp Beyleri (Doğu Türkistan'ın 1911-1949 Arası Siyasi Tarihi)*, (çev. Enver Can), DTV Yay., Münih 1990.

Gayretullah, Hızırbek: *Altaylarda Kanlı Günler*, Hamle Yayınları, İstanbul 1977.

----------: "Belgelerle Osman Batur", *Şehadetinin 53. Yılında Altay Kartalı Osman Batur*, (haz. Hızırbek Gayretullah-Dr. Ahmet Türkoz), ilâveli 5. Basım, DTGD Yay., İstanbul 2004.

----------: "Osman Batur ve Millî Mücadelesi", *Millî Kahraman Osman Batur'un Şehadeti'nin 50. Yılı Hatırasına*, DTGD Yay., Nisan 2001, s. 6-21.

----------: *Osman Batur*, İstanbul 1966.

----------: *Uzaklara Balam*, (ed. Ömer Kul), Toker Yay., İstanbul 2009.

Göktürk, Hamit: "Osman Batur İslamoğlu", *Doğu Türkistan*, c. I, No: 8, İstanbul 1981.

Hayıt, Baymirza: *Komünizm ve Türk Dünyası*, Altınok Matbaası, Ankara 1971.

http://www.hurgokbayrak.com/yeni_sayfa_310.htm/04.09.2005.

http://www.nihalatsiz.org/osman_batur.htm/04.09.2005.

http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=904/04.09.2005.

Chen, J.: *The Xin-jiang Story*, Macmillan, NY 1977.

Kırımlı, M. Hâkim, "Osman Batur ve Dünya Kazaklarının Doğu Türkistan Sorunu", *Altay Kartalı Osman Batur*, haz. Hızırbek Gayretullah-Ahmet Türköz, DTGD Yay., İstanbul 2004.

Kurban İklil: "Şarkî Türkistan Cumhuriyeti'ne Özgü Bazı Gizemler", *Gökbayrak*, No: 47, Kayseri Mayıs-Haziran 2002.

----------: "İlk Gençlik Anılarımda Ahmetcan Kasimi (1914-1949)", *Türk Yurdu Dergisi*, No: 92, Nisan 1995.

Lias, Godfrey: *Büyük Kazak Göçü*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 1958.

----------: *Göç*, (çev. Mehmet Çağrı), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1973.

----------: *Kazak Exodus*, Evans Brothers, London 1956.

Millward, James A.: *Eurasian Crossroad, A History of Xin-jiang*, Columbia University Press, New York 2007

Roberts, Jefferson: "1949-2007 Kazakistan ve Çin'de Osman Batur Mirası", *Uluslararası Osman Batur'u Anma Günü*, (basılmamış bildiri), DTGD, 3 Mayıs 2008.

Şaşıhüseyinoğlu, Reşit;"Ölümünün 30. Yılında Osman Batur", *Doğu Türkistan*, c. I, No: 9 İstanbul 1981.

Polat Kadirî, *(Ülke Tarihi) Baturlar: Doğu Türkistan Millî Mücadele Tarihi (1930-1949)*, (yay. haz. Ömer Kul), Berikan yayınevi, Ankara 2009.

Türkistan Şehitleri, DTGC Yay., İstanbul 1969.

Tyler, Christian: *Wild West China, The Taming of JinjiangJohn Murray*, London 2003.

Yang I-fan, *Islam in China*, Union Reearch Institute, Hong Kong 1969

Yesevi, İsmetullah: "Altın Efsane Osman Batur", *Yesevî*, No: 176, Ağustos 2008.

Zakenuli, Tursınkan: "Osman Batur Kimdir?", (çev. Meryem Kırımlı), *Millî Kahraman Osman Batur'un Şehadeti'nin 50. Yılı Hatırasına*, (haz. Hızırbek Gayretullah), DTGD Yay, Nisan 2001, s. 3-4.

----------: "Çin Kaynaklarında Osman Batur ve Doğu Türkistan Cumhuriyeti", (çev. Meryem Kırımlı), *Şehadeti'nin 52. yılında Altay Kartalı Osman Batur*, (haz. Hızırbek Gayretullah), DTGD Yay., İlaveli 4. Basım, İstanbul 2003, s. 44–63.

----------: "Osman Batur ve Doğu Türkistan Cumhuriyeti", (çev. Meryem Kırımlı), *Doğu Türkistan Dergisi*, No: 182, İlkbahar 1999.

----------: "Ospan Batur, *Ospan Batır*, (haz. Hadi Şekenulu, Devletkerey Kepulı, Örkenbek Nebiulu), Almatı 2007, s.38-53.